

derfor viktigst i de sakene hvor foreldrene er enige, men i de saker der samværsavtaler blir avgjort i retten. I forslag til ny lov har denne regjeringen derfor lagt vekt på å øke det som heter *vanlig samvær*. I lovforslaget utvider vi vanlig samvær til én overnatting én dag i uka og annenhver helg

Brett ut og bøy heilt tilbake

I disse tider der mange treng eit lommetørkle eller to, skulle ein tru at vi hadde nok anna å stikke nasen i enn å tenkje på språklege finurligheter.

JENS HAUGAN,
førsteamanuensis i norsk,
Høgskolen i Hedmark

DEBATT

Men høyrer du kansje også til dei som stussar litt når du vil pusse litt og kjøper ein pakke som det står «lommetørkler» på?

Dersom du ikkje har tenkt på dette før no, kan eg likevel invitere deg til å vere med på eilfira reise inni språket si spennande verdigjen. Det kan jo hende at du ikkje synest ordet «lommetørkler» er noko merkeleg i det heile. Men kansje vil du gjerne vite korfor eg som såkalla «språkvitar» kan

Debart er siden for debattinnlegg, kronikker, kommentarer og analyser. Innleggene skal være på maksimalt 850 ord.

forbeholder seg retten til å forkorte.

malt skal deles likt mellom foreldrene.

Klare forutsetninger

Delt bosted fungerer godt for mange barn, men det er noen forutsetninger som må være til stede for at det skal fungere bra. Foreldrene må bo ganske nær hver-

andre bruk lommetørkle til noko anna enn å pusse nasen med?

Korfor bry seg?

Lommetørklepakken min er blå og kvit, og fiolige påskrifta inneheld den «10 stk myke og behagelige papirlommetørkler». Eg veit kva eg hadde tenkt å kjøpe, og eg veit kva eg fekk. Så korfor skulle eg bry meg med kva som står på pakken? Jo, det er det vesle ordet *kle* som eg hadde tenkt å kle av litt her og få breitta ut av ordpakken *papirlommetørkle* og bøye heilt tilbake, så eg kan sjå på det med språkforskaranga mine for å finne ut kva det eigentleg er.

Med mindre eg er stekt forkjøla, har eg som regel berre behov for eitt lommetørkle om gongen. Og då er saka eigentleg nokså utproblematiske. Det er *eitt lommetørkle*, og det er *ein lommetørkleet*. Før i tida hadde ein vanlegvis berre eitt lommetørkle på seg. Det var av stoff og blei vaska med jamne mellomrom. Ein trong sjeldan å telfe lommetørkla sine. Men no kjem dei altså i pakkar på ti (eller ti gonger ti), og mange seier og skriv tydelegvis *lommetørkler*.

Kva tyder ordet?

Men kva tyder eigentleg ordet *lommetørkle*? Nynorskordboka

gjennomføre dette som hovedregel i alle saker som går til domstolen.

Avtale om flytting

Vi har tall som viser at bostedsforeldre og samværforeldre flytter like myke.

Noen foreldre ønsker å flytte til

seier at det er eit «lite tørkle, særleg til å pusse nasen med». Om ordet «tørkle» eller «tørklede» seier Nynorskordboka at det er «(truleg frå da.; av *III tørke* og *I klede*) (kvadratisk, fint utforma) plaggbrukt til hovudplagg (for kvinner) el. til skjert *ha eit-påhovudet, om halsen / if òg lommetør-*».

I Nynorskordboka er *tørkle* merkt som «nl», som tyder at det er eit nøytralt substantiv som ikkje får bøyingsending i ubestemt fleirtal. Bokmålsordboka fører opp heile bøyinga: «tørkle -et, -kler, -klærne». Dvs. verken Nynorskordboka eller Bokmålsordboka fører opp noka sideform *tørkler*. I normert nynorsk og bokmål må ein altså skrive *fleire lommetørkle* eller *fleire lommetørkler*. Så korfor står det då «papirlommetørkler» på pakken som eg kjøpte på butikken?

Ei forklaring

Dissekerer vi ordet *tørkle* vidare, sit vi igjen med berre *kle* (som helst blir til *klede* når det står åleine), og det er vel få som ville seie at dei går og *shoppar kler* (med kort ø). Her bryrjar vi å nærme oss ei forklaring på korfor ein eventuelt kan få ein skinnad mellom *kler* og *tørkler*. Når ordet *klede* (eller bokmål *fleirtal kler*) står åleine,

kun for den ene forelderen, men for begge. I dag opplever noen fædre at mor drar avgårde med ungene uten at de har gitt beskjed. Dermed har de ikke mulighet til en samtale rundt barnets omsorgssituasjon. De har heller ikke reell mulighet til å få melket eller å få prøvet saken for domstolen

vil det blir uttalt med trykk, mens det ikkje har trykk når det står saman med eit forledd, t.d. *tørkle, forkle, åkle*, som alle blir uttalte med trykk på første stavning.

Men det er også ein annan skilnad mellom *klede/klær* og ord som *tørkle, forkle, åkle*, og den er av semantisk dvs. innhaldsmessig art. Når vi snakkar om *klede/klær*, refererer vi til noko ubestemt som ein kan kle på seg. Det kan vere kva som helst, dvs. uspesifiserte klede/klær av eit eller anna slag. Men *tørkle, forkle* og *åkle* er gjerne ein bestemt ting, med eit bestemt bruksområde. Det innhaldsmessige fokuset ligg på forleddet (*tør-, for-, å-*), og entleddet *kle* blir redusert til ei form for grammatisk ending, som dermed kan byrje å oppføre seg litt annleis enn det sjølvstendige ordet *klede*.

Ubestemt fleirtal

Den vanlege måten å danne ubestemt fleirtal på i dei fleste dialektane, er å bruke *-er* (eller *-ar*) som ending. Dersom substantivet endar på ein vokal, brukar ein ofte berre *-r* i bokmål, t.d. *jentejenter*. Ordet *klede* kjem av norrønt *klæði*. Stungen d fall bort i mange ord, og med *-r* som fleirtalsending får

drøne mer likestilte og vi demper konfliktnivået.

Målet med de endringene vi har foreslått er mer samvær med far og forhøpentligvis lavere konfliktnivå mellom foreldrene, til beste for barna.

ein då ordet *kler*, mens ein har «arkaiske» bøyning i nynorsk utan synleg fleirtalsending.

Når det gjeld utviklinga av *klæði* i samansette ord som *tørkle, forkle* og *åkle*, har ikkje berre stungen d (og *i*-endinga) forsvunne, ein har også fått redusert ø til ein trykkløst *e*. Ifølgje offisiell rettskriving skal den reduserte forma likevel bøyast som det opphavlege ordet *klede*, både på nynorsk og på bokmål.

Mykje morosamt

Det skal altså strengt teke vere *fleire lommetørkle (de)* eller *fleire lommetørkler*. Men i praksis viser det seg at vi har fått tre former av norrønt *klæði*, som har litt ulik tyding og ulike bruksårar i moderne norsk. Vi har einralsforma *klede*, som viser til eit tøystykke, vi har fleirtalsforma *klede/klær*, som viser til tøy ein kler på seg, og vi har den reduserte forma *-kle*, som berre opptre i samansette ord, og som mange bøyer som ei grammatisk ending.

Tenk så mykje morosamt ein kan få ut av ein pakke med lommetørkle, eller føler du deg snytt no? Språk er spennande!